

Денисюк О. Я.

заступник начальника відділу освітньої статистики і аналітики
ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, denysiuk.oksana@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8584-0647>

Ткаченко В. В.

науковий співробітник сектора дошкільної освіти відділу освітньої статистики і аналітики
ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, val_tkachenko@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3389-9935>

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація. Статтю присвячено розгляду основних напрямів модернізації системи дошкільної освіти України на сучасному етапі. Виявлено, що модернізація системи дошкільної освіти має комплексний характер і пов'язана з реформою «Нова українська школа», зокрема в частині наступності між дошкільною й початковою освітою, також через формування ключових компетентностей. Мета статті – визначити ключові напрями та стратегії реформування системи дошкільної освіти, які забезпечать створення оптимальних умов і рівного доступу до якісних освітніх послуг дітей раннього й дошкільного віку. Актуалізовано питання оновлення нормативно-правової бази, підвищення професійної компетентності педагогічних кадрів, модернізації матеріально-технічної бази закладів, що надають послуги дошкільної освіти, як складових освітнього процесу. Здійснено огляд ключових ініціатив Міністерства науки і освіти України, як-от: Державний стандарт дошкільної освіти, упровадження англійської мови в закладах дошкільної освіти (ЗДО), проєкт «Моя Фортеця», *Safeguarding policy*, трансформація системи оплати праці в ЗДО, діджиталізація дошкільля, курс «Швидкий старт» та альтернативні форми ЗДО. Проведено огляд поточної ситуації в країні, зокрема щодо нормативно-правового забезпечення й деяких новацій, передбачених новим Законом України «Про дошкільну освіту». Наведено статистичні дані, наприклад щодо певних аспектів кадрового забезпечення системи дошкільної освіти. Викладено окремі результати дослідження, виконаного ДНУ «Інститут освітньої аналітики» у 2023 р. у контексті діяльності ЗДО в умовах воєнного стану. Обґрунтовано актуальність ініціатив Міністерства освіти і науки України щодо модернізації системи дошкільної освіти в умовах воєнного стану. Визначено ризики, пов'язані з упровадженням реформи дошкільної освіти. Наголошено, що реформування дошкільної освіти є стратегічним пріоритетом державної політики в освітній сфері, спрямованої на створення умов для гармонійного розвитку дітей, гарантування їх безпеки, підвищення якості освіти та забезпечення відповідності сучасним глобальним і суспільним викликам.

Ключові слова: дошкільна освіта, реформа дошкільної освіти, модернізація дошкільної освіти, ініціативи МОН, якість дошкільної освіти, інклюзивність, педагогічний працівник.

JEL classification: A13.

DOI: 10.32987/2617-8532-2024-5-91-104.

Реформування системи дошкільної освіти України є невід'ємною скла-

довою загальної стратегії розвитку національної освіти та спрямоване на

© Денисюк О. Я., Ткаченко В. В., 2024

створення якісних умов для всебічного розвитку дитини в ранньому віці. Сьогодні, коли перед українським суспільством постали нові соціальні, економічні й демографічні виклики, питання модернізації дошкільної освіти набуває особливої актуальності. Є нагальна потреба в підвищенні якості освітніх послуг, що надаються в закладах дошкільної освіти (ЗДО), а також у забезпеченні рівного доступу до них для всіх дітей дошкільного віку, що передбачає перегляд існуючих підходів і впровадження інноваційних рішень. Реформування дошкільної освіти в Україні органічно пов'язане із ширшою реформою освітньої системи, відомою як «Нова українська школа» (НУШ). Вона спрямована на модернізацію освітніх підходів та створення умов для всебічного розвитку учнів, підкреслює важливість безперервного освітнього процесу, що починається з раннього віку й триває впродовж усього навчання. У цьому контексті дошкільна освіта розглядається як фундаментальний етап, що закладає підґрунтя для подальшого успішного навчання в школі.

Дослідження якості освіти, проведені фахівцями ОЕСР, засвідчили, що відвідування закладу дошкільної освіти позитивно впливає на успішність учня у віці 15 років. Так, за результатами дослідження PISA (Program for International Student Assessment) 2018 р., виявлено таку тенденцію. Країни-учасниці, де більша частка учнів здобували дошкільну освіту впродовж трьох років чи довше, на системному рівні показали вищі середні показники з читання, навіть з урахуванням ВВП на одну особу [1]. В Україні також спостерігається різниця в балах учнів з ма-

тематики залежно від тривалості відвідування закладу дошкільної освіти: за підсумками міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022, вищі результати мають 15-річні учні, які щонайменше протягом двох років відвідували дошкільний заклад освіти [2]. Дослідження раннього навчання та благополуччя дітей, виконане ОЕСР, також засвідчило, що дошкільна освіта й догляд позитивно впливають на розвиток дитини [3]. Результати загальнодержавного зовнішнього моніторингу якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти», проведеного Українським центром оцінювання якості освіти у 2021 р., корелюють із висновками міжнародних дослідників щодо впливу дошкільної освіти на загальну успішність учнів, зокрема в початковій школі. За підсумками зазначеного моніторингу, учні, які відвідували дитячий садок понад два роки, продемонстрували істотно вищі результати як з математики, так і з читання, порівняно з однолітками, що відвідували заклад дошкільної освіти впродовж коротшого часу [4].

Проблематика модернізації системи дошкільної освіти України висвітлюється в науковому доробку вітчизняних учених. Так, у Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, підготовленої до 30-річчя незалежності України науковцями Національної академії педагогічних наук України, наголошено, що модернізація дошкільної освіти, як стратегічний напрям розвитку системи національної освіти, покликана реалізувати її нові цінності й забез-

печити наступність і безперервність освіти впродовж життя [5]. І. Бех окреслює трансформаційні орієнтири дошкільної освіти в контексті реформи НУШ [6]; О. Горбатюк досліджує взаємозв'язок компетентностей дошкільної й початкової освіти як фундамент успішності учня НУШ [7].

Метою статті є визначення ключових напрямів і стратегій реформування системи дошкільної освіти, що забезпечать створення оптимальних умов для розвитку й навчання дітей, а також їх підготовку до подальшого навчання в умовах глобалізованого та цифрового світу.

Упродовж останніх десятиліть суспільство зазнає значних трансформацій, що зумовлює потребу в оновленні освітньої системи, включаючи дошкільний рівень. Передусім простежується трансформація соціокультурного середовища, що вимагає адаптації освітнього процесу до нових викликів, адже сучасні діти зростають в умовах цифровізації, зміни моделей комунікації та збільшення ролі інформаційних технологій. У зв'язку зі зміною демографічної ситуації в Україні внаслідок війни, зокрема масовою міграцією населення, зниженням народжуваності й депопуляцією певних регіонів, реформування дошкільної освіти набуває особливої актуальності, адже тепер необхідно забезпечувати доступ до освіти для внутрішньо переміщених дітей, а також адаптувати програми під сучасні соціально-психологічні потреби дітей, які зазнали негативного впливу війни. Сучасні підходи до освіти вимагають забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей, зокрема осіб з особливими освітніми потребами. Це актуалізує розроблення нових

стандартів і методичних рекомендацій, що враховуватимуть різноманітні потреби дітей.

Сучасні дослідження в галузі педагогіки й психології дитинства підкреслюють важливість розвитку когнітивних і емоційних навичок у ранньому віці, оскільки саме в цей період закладається фундамент для майбутнього інтелектуального та соціального розвитку дитини. Це вимагає не лише перегляду традиційних освітніх програм, а й упровадження інноваційних педагогічних підходів, орієнтованих на всебічний розвиток особистості, що є особливо актуальним у контексті реформування дошкільної освіти в Україні. Такий підхід дає змогу забезпечити адаптацію освітнього процесу до сучасних викликів і потреб суспільства. Важливим чинником у процесі модернізації освітньої системи України є орієнтація на європейські стандарти, що передбачає глибоке реформування дошкільної освіти відповідно до норм і вимог, прийнятих у країнах ЄС. Це включає адаптацію навчальних програм, методик виховання, освітніх технологій та організаційних принципів, спрямованих на забезпечення якості освіти; інтеграцію інклюзивного підходу й розвиток компетентностей, які відповідають сучасним європейським критеріям і сприяють підготовці дітей до успішного навчання в школі та їх гармонійному розвитку в суспільстві.

Якість дошкільної освіти великою мірою залежить від професійного рівня педагогічних працівників, оскільки саме вони визначають ефективність освітнього процесу та впливають на розвиток дитини на ранніх етапах її життя. З огляду на це важливо забезпечити безперервне

підвищення кваліфікації педагогів дошкільних закладів, що передбачає регулярне оновлення їхніх знань і навичок відповідно до сучасних освітніх стандартів та інноваційних методик. Таке завдання є одним із ключових напрямів реформування дошкільної освіти в Україні, спрямованого на створення системи професійного розвитку, яка відповідатиме європейським стандартам і враховуватиме новітні дослідження в галузі педагогіки, психології й соціальних наук. Реалізація таких заходів сприятиме підвищенню якості освітніх послуг і в перспективі – забезпеченню всебічного розвитку дитини та її підготовці до подальшого навчання в умовах сучасного суспільства.

У процесі реалізації державної політики України у сфері дошкільної освіти дії уряду спрямовані на створення сучасного, якісного, доступного та інклюзивного освітнього середовища, що відповідає потребам дітей і українського суспільства в цілому. Реформування дошкільної осві-

ти є одним із пріоритетів діяльності Міністерства освіти і науки України. Упродовж останніх років МОН активно формує пріоритетні напрями, спрямовані на модернізацію та підвищення ефективності дошкільної освіти. Ці напрями охоплюють різноманітні аспекти – від оновлення нормативно-правової бази до розвитку інклюзивної освіти й поліпшення матеріально-технічного забезпечення закладів, що надають послуги дошкільної освіти.

У Стратегічному плані діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року [8] та Візії майбутнього освіти і науки України [9] головною метою реформування визначено оновлення та осучаснення змісту й освітнього середовища, забезпечення інклюзивності, наближення дошкільної освіти України до європейських стандартів. Стратегічний план діяльності МОН передбачає вісім ключових ініціатив з урахуванням викликів воєнного стану та післявоєнного відновлення країни (рис. 1).

Рис. 1. Ключові ініціативи Міністерства освіти і науки України щодо реформування системи дошкільної освіти

Побудовано авторами за: [8].

Розглянемо й проаналізуємо ключові ініціативи детальніше.

Державний стандарт дошкільної освіти. Один із ключових напрямів реформування стосується оновлення змісту освіти дітей раннього та дошкільного віку відповідно до Європейської рамки якості дошкільної освіти й Рекомендацій Ради ЄС щодо ключових компетентностей освіти впродовж життя. Передбачається розроблення та затвердження Державного стандарту дошкільної освіти, який орієнтований на розвиток особистості дитини, її когнітивних, емоційних і соціальних навичок та враховуватиме сучасні педагогічні підходи. Держстандарт повинен забезпечити послідовність і наступність між дошкільною освітою та початковою школою, що є важливим елементом загальної стратегії освітньої реформи НУШ. Наступним етапом є оновлення освітніх програм розвитку дітей раннього й дошкільного віку відповідно до Держстандарту дошкільної освіти та освітнього середовища в закладах, що надають послуги дошкільної освіти. Зокрема, передбачено створення умов для вивчення в ЗДО англійської мови. Чинний Державний стандарт дошкільної освіти – Базовий компонент дошкільної освіти, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33 [10], ґрунтується на компетентнісному підході з дотриманням принципу наступності між дошкільною й початковою освітою, зокрема через продовження ключових компетентностей Базового компонента дошкільної освіти в Державному стандарті початкової освіти [11] за окремими освітніми галузями, а також через

формування спільних для дошкільної та початкової освіти наскрізних умінь. Водночас у чинному Держстандарті дошкільної освіти оволодіння іноземною мовою міститься у варіативній частині. Це суперечить підпунктам 1 і 2 п. 1 ст. 8 Закону України «Про застосування англійської мови в Україні» від 04.06.2024 № 3760-IX, відповідно до яких держава сприяє громадянам України в опануванні англійської мови, зокрема шляхом забезпечення застосування англійської мови в освітньому процесі для дітей раннього, молодшого дошкільного й середнього дошкільного віку та обов'язкового вивчення англійської мови дітьми старшого дошкільного віку в ЗДО [12]. З огляду на викладене актуальним залишається обраний МОН напрям щодо розроблення й затвердження нового Держстандарту дошкільної освіти на основі чинного та відповідного оновлення освітніх програм.

Упровадження англійської мови в ЗДО. Наступний напрям оновлення освітнього середовища в ЗДО, задекларований у Стратегічному плані діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року, суголосний із попереднім, оскільки передбачає розроблення та впровадження практик вивчення англійської мови в ЗДО. На думку експертів, дошкільний вік є сенситивним до вивчення і сприйняття мов, саме тому вивчення мови спілкування з цивілізованим світом варто починати з дошкілля. За результатами дослідження стану організації освітньої діяльності в ЗДО, проведеного ДНУ «Інститут освітньої аналітики» у 2023 р., 60,5 % батьків вихованців закладів (підрозділів) дошкільної освіти бачать потребу у

вивченні англійської мови, водночас чверть батьків зазначили, що їхня дитина вже вивчає англійську, у т. ч. 13,2 % – безпосередньо в закладі (підрозділі) дошкільної освіти [13].

«Моя Фортеця». В умовах агресивної війни росії проти України облаштування надійних укриттів у ЗДО є нагальною потребою. Гарантування безпеки дітей, педагогічного персоналу та інших учасників освітнього процесу є одним із пріоритетних завдань держави й суспільства. Укриття повинні відповідати сучасним стандартам безпеки, бути комфортними та адаптованими до потреб дітей, враховуючи їхній психологічний стан під час перебування в кризових ситуаціях. Надзвичайно важливо, щоб ці простори не лише виконували захисну функцію, а й сприяли збереженню емоційної рівноваги та психологічного здоров'я дітей. Водночас облаштування безпечних, дружніх до дітей укриттів у ЗДО є важливим аспектом комплексної підготовки до можливих надзвичайних ситуацій, що сприяє захисту найціннішого ресурсу держави – її майбутнього, тобто дітей. За оперативними даними МОН, станом на 20 липня 2023 р. 55,8 % ЗДО були обладнані укриттям фонду захисних споруд цивільного захисту [14]. У згаданому вище дослідженні щодо стану організації освітньої діяльності в ЗДО в умовах воєнного стану вивчалось, зокрема, питання наявності і стану облаштованих укриттів. Так, серед 83,2 % очільників, які повідомили про наявність у закладі (підрозділі) чи на певній відстані від нього облаштованого укриття, більш комфортні умови створено в понад 30 % укриттів, де облаштовано книжковий осередок і наявне м'яке вмеблю-

вання; майже в кожному четвертому укритті його внутрішній простір поділено на зони активності й облаштовано осередок кубиків, а в кожному п'ятому – облаштовано ліжка для денного сну або місце відпочинку дітей [15]. Детальнішу інформацію про облаштування укриттів у ЗДО за відповідями очільників – респондентів дослідження наведено на рис. 2.

Safeguarding policy. Головна мета цієї ініціативи полягає у створенні безпечного середовища, де всі діти захищені від будь-якої шкоди. У контексті дошкільної освіти ця політика є критично важливою, оскільки діти раннього віку особливо вразливі до різних видів насильства через їхню фізичну й психологічну незрілість, а також обмежену здатність самостійно захищатись або повідомляти про випадки насильства. У сучасному суспільстві захист дітей від будь-яких форм насильства є однією з нагальних проблем, яка потребує комплексного підходу. У відповідь на виклики, пов'язані з можливими проявами фізичного, психологічного та сексуального насильства, на національному рівні було вжито низку заходів, спрямованих на захист дітей, зокрема в ЗДО. На рівні нормативно-правового забезпечення, по-перше, було прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [16], де визначено як організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, так і напрями реалізації державної політики в цій сфері, спрямованої на захист прав та інтересів постраждалих осіб, зокрема дітей. По-друге, Міністерством освіти і науки України спільно з Міністерством молоді та спорту України розроблено

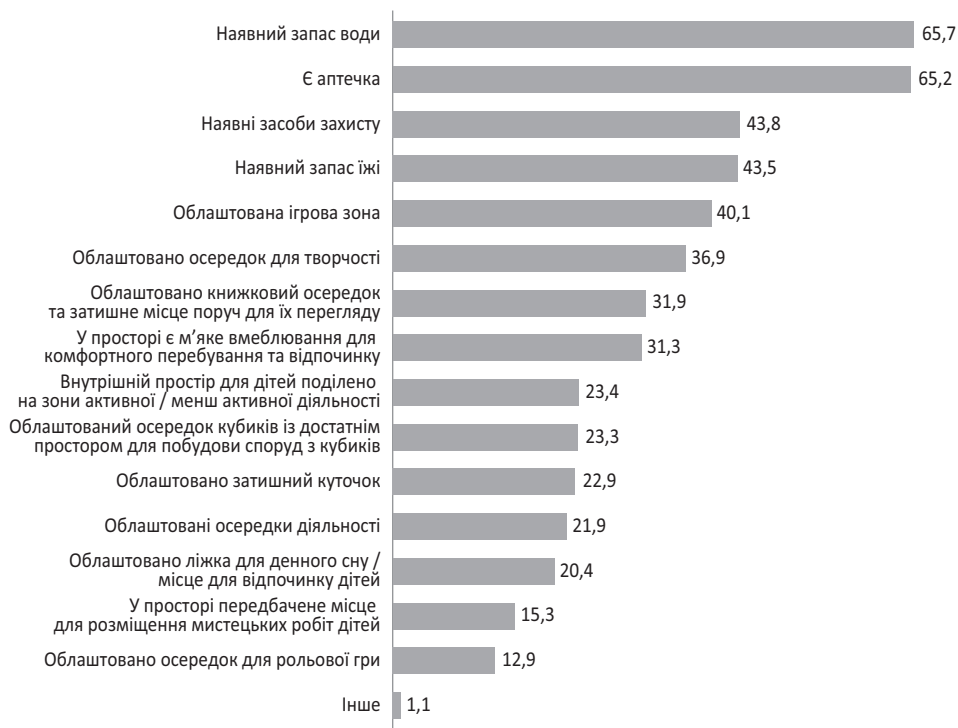

Рис. 2. Розподіл відповідей директорів (керівників) закладів (підрозділів) дошкільної освіти щодо облаштування укриття, %

Побудовано авторами за: [15].

Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству для використання в освітній діяльності закладів освіти, що націлені на формування в дітей і молоді нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до осіб, що постраждали, й усвідомлення насильства як порушення прав людини. Також у цьому документі містяться чіткі рекомендації для керівників і педагогічного персоналу щодо дій у разі виявлення або підозри про випадки насильства, процедури інформування відповідних органів, а також забезпечення конфіденційності та захисту прав дитини [17]. По-третє, велика увага приділяється підвищенню кваліфікації педагогів у питаннях профілак-

тики та реагування на насильство, зокрема створено й затверджено дві типові програми підвищення кваліфікації щодо запобігання проявам насильства – для керівників і педагогічних працівників ЗДО відповідно [18]. Водночас упровадження Safeguarding policy потребує створення системи моніторингу, яка дасть можливість відстежувати стан захищеності дітей у ЗДО й оцінювати ефективність вжитих заходів, а також активного залучення батьків та громади до процесу забезпечення захисту дітей, зокрема підвищення їхньої обізнаності про безпекову політику і способи її реалізації.

Трансформація системи оплати праці в ЗДО. Для підвищення якості освіти та забезпечення гідних умов

праці для педагогічних працівників необхідним і найбільш складним кроком з огляду на функціонування економіки країни в умовах війни є зміна в системі оплати праці в ЗДО. Стратегічною ціллю МОН у цьому напрямі є створення узгодженої й ефективної системи управління та фінансування освіти на державному й регіональному рівнях, що передбачає реалізацію автономії надавачів освітніх послуг [8]. Новий Закон України «Про дошкільну освіту», що набирає чинності 7 липня 2025 р., містить норми (ст. 28) щодо встановлення засновниками державних і комунальних ЗДО педагогічним працівникам таких закладів посадових окладів, доплат, надбавок і додаткових винагород, вищих, ніж встановлені Кабінетом Міністрів України. Також у п. 5 ст. 50 зазначено, що 70 % коштів доходів державних і комунальних закладів освіти, отриманих від надання платних послуг, спрямовуються на оплату праці, заохочення та преміювання працівників [19]. На нашу думку, ці законодавчі новації спрямовані на розширення фінансової автономії ЗДО та дають змогу адаптувати систему оплати праці до специфіки кожного закладу й регіональних особливостей, що сприятиме ефективнішому використанню фінансових ресурсів.

Діджиталізація дошкілля. Це важливий аспект сучасних освітніх реформ, спрямованих на адаптацію освітнього процесу до вимог інформаційного суспільства. Діджиталізація передбачає впровадження цифрових технологій у всі аспекти роботи ЗДО, що сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, поліпшенню управлінських функцій та

забезпеченню доступу до сучасних освітніх ресурсів. Так, МОН передбачено запровадження електронної черги в усіх ЗДО країни, задекларовано оновлення їх матеріально-технічної бази, зокрема в частині забезпечення ноутбуками й планшетами задля поліпшення умов праці та комунікації з батьками. Серед операційних цілей – запровадження ефективної системи електронного документообігу й партнерства в дошкільній освіті. Серед завдань – скорочення переліку обов'язкової паперової документації та долучення ЗДО різних типів до першого освітнього державного застосунку для учнів, батьків і вчителів «Мрія» [20]. Попри численні переваги, упровадження діджиталізації в систему дошкільної освіти супроводжується певними викликами. Це стосується, наприклад, питання рівного доступу до цифрових технологій, що вимагає додаткових фінансових ресурсів для забезпечення відповідного технічного оснащення ЗДО. Також актуальним питанням є адаптація навчальних програм до умов цифрового середовища, що потребує розроблення нових методичних матеріалів і підходів до організації освітнього процесу. Для успішного втілення ініціатив МОН потрібні скоординовані зусилля держави, освітніх установ та громадськості, спрямовані на подолання викликів і забезпечення сталого розвитку дошкільної освіти в умовах цифрового суспільства.

«Швидкий старт». Ця ініціатива виникла у відповідь на нагальну потребу в розв'язанні кадрової проблеми в системі освіти дітей раннього й дошкільного віку та спрямована на розроблення й упровадження скоро-

ченого курсу підготовки вихователів. Її мета – полегшити доступ до професії вихователя, забезпечуючи прискорену підготовку фахівців. Ключовим напрямом проекту «Швидкий старт» є зменшення тривалості навчання для майбутніх вихователів без зниження якості освіти. Передбачається, що скорочений курс міститиме концентровані теоретичні та практичні модулі, які охоплюють основні компетенції, необхідні для професійної діяльності вихователя. Проект «Швидкий старт» покликаний сприяти швидшому залученню нових кадрів до роботи в дитячих садках та інших ЗДО. Завдяки впровадженню цієї ініціативи буде забезпечено ефективніше задоволення потреби у вихователях, що особливо важливо в умовах демографічних змін і соціальних викликів, які постають перед українським суспільством, а також залучення молоді до сфери дошкільної освіти. За даними Державної служби статистики України, на кінець 2023 р. частка облікової кількості штатних педагогічних працівників ЗДО віком до 35 років становить загалом 24 %, зокрема серед директорів – 9,9, вихователів – 23,9, вихователів-методистів – 13,7, практичних психологів – 33,3, соціальних педагогів – 40,9, асистентів вихователів в інклюзивних групах – 49,2, іншого педагогічного персоналу (інструкторів із фізкультури, музичних керівників та керівників гуртків) – 24,5 % [21]. Ініціатива «Швидкий старт» здатна позитивно вплинути на професійний розвиток вихователів, що вже працюють, надаючи їм можливість підвищити кваліфікацію за новими стандартами й методиками. Серед операційних цілей за цим

напрямом – оновлення системи професійної підготовки педагогічних кадрів, забезпечення умов для якісного зростання працівників, керівників ЗДО та управлінців у сфері освіти дітей раннього й дошкільного віку [8].

Альтернативні форми ЗДО. У межах цієї ініціативи передбачено моделювання ефективних рішень щодо дитячих садків альтернативних типів, а також їх подальшого впровадження на територіях із різними умовами. (Під різними умовами мається на увазі рівень безпекової ситуації, руйнування інфраструктури, чисельність дітей, динаміка демографічної ситуації, склад населення, економічний розвиток регіону тощо.) Ініціатива МОН щодо впровадження альтернативних форм ЗДО є відповіддю на актуальні виклики, з якими стикається вітчизняна система дошкільної освіти, як-от: брак місць у традиційних дитячих садках, необхідність урахування індивідуальних потреб дітей та їхніх сімей, соціально-економічні зміни, що впливають на доступність і якість освіти.

З наукової точки зору, ініціатива МОН заслуговує на позитивну оцінку з кількох причин. По-перше, альтернативні форми ЗДО сприяють розширенню доступу до дошкільної освіти для різних категорій населення, зокрема дітей з особливими освітніми потребами, що відповідає сучасним тенденціям інклюзивної освіти та дає змогу забезпечити всебічний розвиток усіх дітей, незалежно від їхніх особистих або соціально-економічних обставин. По-друге, урізноманітнення форм організації освітнього процесу в ЗДО уможливорює швидке реагування на змінювані потреби сімей і суспільства в цілому, а також

вибір найзручнішої форми дошкільної освіти, що відповідає умовам життя певної родини. По-третє, запровадження нових форм ЗДО потребує перегляду та модернізації методичних підходів, що може поліпшити якість освіти, а також створює можливість для впровадження інноваційних освітніх методик, які відповідають потребам сучасних дітей. По-четверте, ініціатива сприятиме розвитку партнерства держави, громадських організацій і приватних структур, що дасть змогу ефективніше використовувати ресурси й підвищити якість надання освітніх послуг.

Водночас запровадження альтернативних форм ЗДО пов'язане з певними викликами для системи освіти, зокрема необхідністю розроблення чітких стандартів і критеріїв якості для нових форм освітніх закладів, а також забезпечення належної підготовки педагогічних кадрів. Успіх ініціативи значною мірою залежить від ефективності її реалізації та здатності системи освіти адаптуватися до нових умов. Разом із тим реалізація альтернативних форм дошкільної освіти потребує ретельного наукового обґрунтування й системної підтримки на всіх рівнях її впровадження.

Проведений аналіз ключових ініціатив, задекларованих у Стратегічному плані діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року, щодо реформування системи дошкільної освіти України вказує на значні зрушення за напрямом підвищення якості, доступності та ефективності освітніх послуг для дітей дошкільного віку. Запровадження нового Державного стандарту дошкільної освіти сприяє встановленню єдиних критеріїв якості освіти в

ЗДО, що забезпечує рівноправний доступ до освітніх послуг для всіх дітей, незалежно від місця проживання або соціального статусу. Держстандарт є важливим кроком до формалізації сучасних педагогічних підходів та інтеграції інновацій в освітній процес. Упровадження англійської мови в ЗДО відповідає глобальним тенденціям і сприяє ранньому залученню дітей до іншомовного середовища. Це забезпечує розвиток у них мовленнєвих компетенцій, що є важливим фактором їхньої подальшої успішності в навчанні, розширення комунікаційних горизонтів та соціалізації в умовах глобалізованого світу. Ініціативи «Моя Фортеця» і Safeguarding policy реалізують складові фізичної й психологічної безпеки дітей у дошкільних закладах та роблять акцент на створенні безпечного, інклюзивного, розвивального середовища, що сприяє всебічному розвитку дітей і забезпечує захист їхніх прав та інтересів. Трансформація системи оплати праці в ЗДО є необхідною для підвищення мотивації педагогів, залучення до професії висококваліфікованих кадрів, реалізації в закладах фінансової автономії. Це безпосередньо впливає на якість дошкільної освіти, оскільки задоволеність працівників є ключовим чинником забезпечення високого рівня освітніх послуг. Діджиталізація дошкільної освіти відображає потребу в адаптації освітньої системи до вимог сучасного інформаційного суспільства. Інтеграція цифрових технологій у ЗДО сприяє ефективнішому управлінню освітнім процесом, а також розширює можливості для дистанційного навчання та комунікації з батьками. Ініціативи, спрямовані

на розвиток альтернативних форм ЗДО, дають змогу забезпечити більшу гнучкість і адаптивність системи дошкільної освіти до різних соціально-економічних умов. Вони сприяють підвищенню доступності освіти для різних категорій населення та створенню індивідуалізованих освітніх траєкторій для дітей раннього й дошкільного віку. Ініціатива «Швидкий старт» наголошує на необхідності розв'язання кадрових проблем у сфері дошкільної освіти шляхом прискореного навчання вихователів. Це допомагає швидко заповнити кадрові вакансії та забезпечити функціо-

нування ЗДО в умовах підвищеного попиту на дошкільну освіту.

Таким чином, ініціативи МОН України, спрямовані на модернізацію системи дошкільної освіти через упровадження нових стандартів, інновацій і підвищення професійної компетентності працівників, відображають прагнення держави до створення інклюзивної, безпечної та якісної освітньої системи, яка відповідає сучасним викликам і потребам суспільства. Водночас успішність цих реформ значною мірою залежатиме від їх практичної реалізації й підтримки на місцевому рівні.

Список використаних джерел

1. PISA 2018 Results (Volume V): Effective Policies, Successful Schools / OECD. 2020. DOI: <https://doi.org/10.1787/ca768d40-en>.
2. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 / за ред. В. Терещенка та І. Клименко ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2023. 395 с. URL: https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/PISA-2022_Nacziionalnyj-zvit_povnyj.pdf.
3. Early Learning and Child Well-being: A Study of Five-year-Olds in England, Estonia, and the United States / OECD. 2020. DOI: <https://doi.org/10.1787/3990407f-en>.
4. Коротко про те, що і як впливає на успішність випускників початкової школи в читанні й математиці / Т. Лісова та ін. ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2022. 37 с. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Korotkyj-zvit-CHastyna-II_2022.pdf.
5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / за заг. ред. В. Г. Кремени ; Нац. акад. пед. наук України. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2021. 384 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/726223/1/nac%20dopovid%202021%20color%201%20%281%29.pdf>.
6. Бех І. Д. Дошкільна освіта: трансформаційні орієнтири. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи* : зб. наук. пр. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020. С. 7–20. URL: <https://tinyurl.com/y2er5bnh>.
7. Горбатюк О. В. Створення фундаменту успішності дитини в умовах Нової української школи. *Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. ; Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2020. С. 59–62. URL: <https://tinyurl.com/492fwke8>.
8. Стратегічний план діяльності МОН до 2027 року / М-во освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/strategichnyj-plan-diyalnosti-mon-do-2027-roku>.
9. Візія майбутнього освіти і науки України / М-во освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Viziya.maybutnoho.osvity.i.nauky.Ukrayiny/12.07.2023/Viziya.maybutnoho.osvity.i.nauky.Ukrayiny-12.07.2023-2.1.pdf>.

10. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text>.

11. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.08.2024).

12. Про застосування англійської мови в Україні : Закон України від 04.06.2024 № 3760-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#top>.

13. Ткаченко В. В., Дронь Т. О. Актуальні аспекти діяльності закладів, що надають послуги дошкільної освіти, в умовах воєнного стану в Україні. *Освітня аналітика України*. 2023. № 3 (24). С. 116–127. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2023-3-116-127>.

14. Освіта і наука України в умовах воєнного стану : інформ-аналіт. зб. / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2023. 64 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/serp_konf_2023.pdf.

15. Дослідження щодо стану організації освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану / О. Денисюк та ін. ; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2023. 100 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/11/doshkilna_osvita_report_2023.pdf.

16. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2229-19#Text>.

17. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству : лист Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 № 1/11-5480. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18#Text>.

18. Про затвердження типових програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти щодо запобігання проявам насильства : наказ Міністерства освіти і науки України від 30.09.2020 № 1214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1214729-20#Text>.

19. Про дошкільну освіту : Закон України від 06.06.2024 № 3788-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 09.08.2024).

20. Мрія : офіц. вебсайт. URL: <https://mriia.gov.ua/app>.

21. Дошкільна освіта в Україні / Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/dosh_osvit/arch_dosh_osv.htm.

Oksana Denysiuk

SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, denysiuk.oksana@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8584-0647>

Valentyna Tkachenko

SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, val_tkachenko@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3389-9935>

PROMISING DIRECTIONS FOR REFORMING THE PRESCHOOL EDUCATION SYSTEM IN UKRAINE

Abstract. *The article focuses on the main directions for the modernisation of the preschool education system in Ukraine at the current stage. It is stated that the modernisation of the preschool education system is comprehensive and connected with the "New Ukrainian*

School" reform, especially in ensuring the continuity between preschool and primary education and in promoting the development of key competences. The aim of the article is to identify the key areas and strategies for reforming the preschool education system in order to create optimal conditions and ensure equal access to quality educational services for children of early and preschool age. The need to update the regulatory framework, to improve the professional competence of teachers and to modernise the physical and technical infrastructure of institutions providing preschool education are highlighted as components of the educational process. The analysis highlights initiatives taken by the Ministry of Education and Science of Ukraine (MESU), including the State Standard for Preschool Education, the introduction of English language teaching in preschool institutions, the "My Fortress" programme, the security policy, the transformation of the remuneration system in preschool institutions, the digitalisation of the preschool sector, the "Quick Start" programme and alternative forms of preschool education. An overview of the current situation in Ukraine is provided, in particular, regarding regulatory and legal support and certain innovations envisaged by the new Law of Ukraine "On Preschool Education". The article provides statistical data, for example on certain aspects of the staffing of the preschool education system. In addition, the article presents the results of the study conducted by the SSI "Institute of Educational Analytics" in 2023 on the functioning of preschool institutions under martial law conditions. The relevance of the MESU initiatives to modernise the preschool education system in the context of martial law is substantiated. Risks associated with the implementation of preschool education reform are identified. The article emphasises that the reform of preschool education is a strategic priority of the state education policy aimed at creating conditions for the harmonious development of children, ensuring their safety, improving the quality of education, and addressing modern global and societal challenges.

Keywords: preschool education, preschool education reform, modernisation of preschool education, initiatives of the Ministry of Education and Science, quality of preschool education, inclusiveness, pedagogical worker.

References

1. OECD. (2020). *PISA 2018 Results (Volume V): Effective Policies, Successful Schools*. DOI: <https://doi.org/10.1787/ca768d40-en>.
2. Tereshchenko, V., & Klymenko, I. (Eds.). (2023). *National report on the results of the international study of the quality of education PISA-2022*. Kyiv. Retrieved from https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/PISA-2022_Nacziionalnyj-zvit_povnyj.pdf [in Ukrainian].
3. OECD. (2020). *Early Learning and Child Well-being: A Study of Five-year-Olds in England, Estonia, and the United States*. DOI: <https://doi.org/10.1787/3990407f-en>.
4. Lisova, T., Bychko, H., Mazorchuk, M., Vakulenko, T., Tereshchenko, V., & Horokh, V. (2022). *Briefly about what and how influences the performance of primary school graduates in reading and math*. Kyiv. Retrieved from https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Korotkyj-zvit-CHastyna-II_2022.pdf [in Ukrainian].
5. Kremen, V. H. (Ed.). (2021). *National report on the state and prospects of education development in Ukraine*. Kyiv. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/726223/1/nac%20dopovid%202021%20color%201%20%281%29.pdf> [in Ukrainian].
6. Bekh, I. D. (2020). Preschool education: transformational guidelines. In *Preschool education in the context of the ideas of the New Ukrainian School*, 7-20. Khmelnytskyi. Retrieved from <https://tinyurl.com/y2er5bnh> [in Ukrainian].

7. Horbatiuk, O. V. (2020). Creating the foundation for child success in the New Ukrainian School. *Actual problems of continuity of preschool and primary education*, Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference. Kamianets-Podilskyi. Retrieved from <https://tinyurl.com/492fwke8> [in Ukrainian].
8. Ministry of Education and Science of Ukraine. (n. d.). *Strategic Plan of the Ministry of Education and Science of Ukraine until 2027*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/strategichniy-plan-diyalnosti-mon-do-2027-roku> [in Ukrainian].
9. Ministry of Education and Science of Ukraine. (n. d.). *A vision of the future of education and science in Ukraine*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Viziya.maybutnoho.osvity.i.nauky.Ukrayiny/12.07.2023/Viziya.maybutnoho.osvity.i.nauky.Ukrayiny-12.07.2023-2.1.pdf> [in Ukrainian].
10. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2021). *On approval of the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education) new edition* (Order No. 33, January 12). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text> [in Ukrainian].
11. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018). *On approval of the State Standard of Primary Education* (Resolution No. 87, February 21). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
12. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). *On the use of English in Ukraine* (Act No. 3760-IX, June 4). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#top> [in Ukrainian].
13. Tkachenko, V., & Dron, T. (2023). Current aspects of the activities of institutions providing preschool education services under the martial law in Ukraine. *Educational Analytics of Ukraine*, 3(24), 116-127. Retrieved from <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2023-3-116-127> [in Ukrainian].
14. SSI "Institute of Educational Analytics". (2023). *Education and science in Ukraine under martial law*. Retrieved from https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/serp_konf_2023.pdf [in Ukrainian].
15. Denysiuk, O., Tytarenko, N., Tkachenko, V., Dron, T., & Murasova, O. (2023). *Research on the state of organization of educational activities in preschool education institutions under martial law*. Kyiv. Retrieved from https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/11/doshkilna_osvita_report_2023.pdf [in Ukrainian].
16. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *On preventing and combating domestic violence* (Act No. 2229-VIII, December 7). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2229-19#Text> [in Ukrainian].
17. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2018). *Methodical recommendations for preventing and combating violence* (Letter No. 1/11-5480, May 18). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18#Text> [in Ukrainian].
18. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2020). *On approval of standard training programs for pedagogical staff of preschool education institutions to prevent violence* (Order No. 1214, September 30). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1214729-20#Text> [in Ukrainian].
19. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). *On preschool education* (Act No. 3788-IX, June 6). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> [in Ukrainian].
20. Mriia. (n. d.). Retrieved from <https://mriia.gov.ua/app> [in Ukrainian].
21. State Statistics Service of Ukraine. (n. d.). *Preschool education in Ukraine*. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/dosh_osvit/arch_dosh_osv.htm [in Ukrainian].